

D ÚCTĚ ANDĚLA S TRÁŽNÉHO

druhé doplněné vydání

obraz

ANTONÍN ŠORM

Atiskla knihtiskárna Josefa Procházky v Sušici.

O ÚCTĚ ANDĚLA STRÁŽNÉHO

DRUHÉ DOPLNĚNÉ VYDÁNÍ

Sebral

ANTONÍN ŠORM

Vytiskla knihtiskárna Josefa Procházky v Sušici.

NEJHLUBŠÍ ÚCTĚ VĚNOVÁNO

Msgru Janu Mottlovi,
biskupskému vikáři, atd., atd., atd,
ochránci poutní památné svatyně
Andělů Strážných

V SUŠICI

O úctě Anděla Strážného.

Antonín Šorm.

I.

Naši předkové ctili vroucně Anděla Strážce.

Kolébky a křtílnice s jeho obrazem.

Lidové modlitbičky a písně.

**Moc Anděla Strážného jen na slušných
místech a u studně jen k zábradlí.**

**Anděl chrání své světence, když opouštějí
domov.**

**Anděl Strážce stále zápasí s nepřítelem
člověka o svého chráněnce.**

Blesk pomocníkem jeho.

Přísloví.

Anděl Strážce průvodcem duší na věčnosti.

V době, kdy každý den slyšíme o tolika neštěstích, nebude snad bez zajímavosti na chvíli vrátiti se do dob, kdy neštěstí bývala velmi řídká, takřka událostmi ojedinělými. Ovšem že vymoženosti nových dob rozmnožují mnohé nehody, ale zda nejevil by se tu při sestavení případných statistik přece jen nepoměr, který bychom mohli částečně vy-

světlení zanedbáváním úcty Anděla Strážce?*)

Od nejútlejšího věku pěstěna byla u dítek úcta k jejich prvním svatým ochráncům — Andělům Strážcům — jež prohlubována ve věku dospělejším a prokazována pak celým životem našich předků.

Nad ložem dítek visíval obraz Anděla Strážného; k tomu u dívek přidával se myrtový věneček s hlavy, když dívka byla poprvé za družičku o nějaké slavnosti církevní nebo národní; někdy se i zasklívával do rámečku k obrázku, aby zůstal na památku. (Al. Dostál: »Památky v rodinách«, Č. Lid XXIV., 354)

Dítkám často zavěšovány na krk medailky s Andělem Strážným nebo menší přívěsky Anděla Strážného. Takové se prodávaly na poutních místech, jako na Filipovsi v severních Čechách. (Příbil: »Dějiny medaile«.)

Na Prácheňsku maminky svému malému dítěti dělaly několik stehů na košílkách »pašíjovými« nitěmi (předenými ze lnu ve

*) Ač v nejnovějších jazykových dílech jest psán Anděl Strážce s malým »s«, přidržují se dříve obvyklého a v katol. knihách z větší části užívaného způsobu s velkým »S«.

dnech pašijových, aby vedle něho vždy stál Andělíček Strážníček, nepřišlo k úrazu a ne-
utopilo se. (Amalie Kožmínová: »Zpracování
lnu za starodávna«).

V Náprstkově museu v Praze v odděle-
ní národopisném jest stará kolébka s lido-
vými malůvkami, datovaná malířem koléb-
ky — jistě samoukem — z r. 1830, původem
z osady Práčova u Lomnice nad Popelkou.
Čelní její stěna je vně zdobena obrazem
Anděla Strážce, kterak ochraňuje dvě dívky.

Také při výzdobě křtitelnic nejednou
pamatovalo na motiv Andělů Strážců. —
V rodišti vojevůdce Waldštejna, v Heřmani-
cích u Jaroměře, jest křtitelnice z r. 1704 zdo-
bena třemi postavami andělů, též Andělem
Strážným, který vede dítě. Byla pořízena
Jiřím Jeschkem, starostou z Choustníkovy
Hradiště (Soupis památek, XLVIII., 75.)*

Matka, ukládající novorozeňátko nebo
nemluvně ke spání, odporoučela je ochraně
Boží a Andělíčka Strážného, říká jí nad ním:

*) Tato studie není soupisem všech památek
podobných u nás (kromě svatyní zasvěcených
Andělům Strážným), nýbrž přináší jen čistě naho-
dilé ukázky tohoto kultu.

Pán Ježíš buď ti v hlavách,
Panna Maria v nohách.
andělíčkové Boží po všech všudy
stranách.

Když dítko učila mluvit, bývala první
z modlitbiček všeobecně známá:

Andělíčku, můj Strážníčku,
opatruj mi mou dušičku! . . .

Učila ji i matka básníka Petra Bezruče své
děti. (Vít Šedivec, Z kroniky rodu Bezručova
d. II. 17.)

Vůbec náboženská rodinná věrouka začínala o Andělu Strážci. Modlitbičky, které se k němu útlé dítky modlily, byly velmi rozmanité. Národopisec Karel Procházka zaznamenal ze svého působení ve farnosti Stochov tuto dětskou modlitbičku (Obrázková revue, II., 250):

Andělíčku Boží, račiž státi,
když já hříšný ubírám se spáti,
nedejž zlému duchu přistoupiti,
račiž ve zdraví mne probudit! . . .

V Honicích na téže farnosti obsahovala jedna dětská modlitba tato slova.

. . . Sešli své svaté anděly,
by s námi vždycky bydleli,
nás v pokoji ostříhali,
svým svatým požehnáním žehnali.

Fr. Jelínek v »První národní čítance«
(z r. 1903), str. 65—72, udává mezi 25 lidových
modlitbičkami tyto:

Já hříšný jdu spat,
dvanať andělíčků mi jde stlát;
dva v hlavách, dva v nohách,
dva po stranách,
dva mne vedou, dva mne kladou,
dva mne nesou do nebeské brány.

Nebo:

Na lůžko se kladu,
dvanať andělíčků s sebou беру;
čtyři do hlavy, čtyři do nohou,
dva se mnou spáti, dva přikrývatí,
ó, Pane Ježíši, rač mi je darovati.

Jiná: .

Andělíčku, můj strážníčku,
opatruj mi mou dušičku;
tys ji chránil celý čas,
opatruj té noci zas . . .
. . . Až já hříšný budu spáti,
Andělíčku, rač tu státi,
nedej ďáblu přistoupiti,
rač mne ze sna probuditi,
ať se opět k Pánu Bohu
pomodliti rámo mohu.

Gotthard Felix zaznamenává v lidových
modlitbičkách z Kolovče prosby dítek, jež

začínají: »Andělíčku, můj poslíčku, přijmi ode mne tu modlitbičku« . . . Nebo: »Andělíčku, můj poslíčku, já tebe prosím, abys mi ráčil strážným býti, ve dne v noci při mně stát. Když má duše z těla půjde, aby zlého neviděla, neslyšela, s Kristem Pánem promluvila, tento dnešní den až na věky. Amen«.
(Jan Šindelář: »Dějiny Kolovče«, 230).

Jan E. Konopas otiskuje lidové modlitbičky z okolí boleslavského v »Čes. Lidu« (XI, 34, 36):

»Andělíčku, můj strážníčku, opatruj mou dušičku. Laskavě na mne hled', po cestě dobré mne ved', abych nepadnul do propasti a držel se božských ctností.« Jiná: Když vstoupám do lože, své tělo tam polože, kříž na čele udělám, duši Bohu odevzdávám. Svatý Benedikt v nohách, Panna Maria v hlavách, andělíčky po stranách. Ty, anděli, strážce můj, ty sám vždycky při mně stůj, kdyby se mi mělo něco zlého státi, ty mne sám rač opatrovat, bych se mohl k Pánu Ježíši i Panně Marii pomodlit. Amen.« — J. Vyhlídal zaznamenal ranní modlitbičku z Hané:

Anděl Páně ráno vstává
a mne hříšnou povolává;
bych již taky s lůžka vstala,
Pánu Bohu úctu vzdala.

Ve vzpomínkách slavných mužů nejednou se dočteme, jak rádi vzpomínají, s jakou důvěrou se doporučovali ve svém mládí této ochraně. Vroucně vzpomíná třeba básník Svatopluk Čech v básni »Hvězda« (Menší básně, 1892), jak se s celou dětskou vírou modlíval k Andělu Strážci:

. . . Utonuly v moři časy
ony zlaté večery,
kdy jsem tulil k otci hlavu
plnou sladké důvěry,
kdy jsem slýchal divné báje,
do nichž vrčel kolovíat,
až mne matka vzala v náruč,
a s políbením nesla spát,
a já kleče sepjal ručky
ku Strážnému anděli
cítě kolem smivých skrání
křídél jeho ševely . . .

Tento mistr verše i v jiných básních oslavil Anděla Strážce. Cituji z nich jen »Modlitbu dětskou«, otištěnou v »Květech« 1897:

Ode všeho zlého
chraň stráží svatou
tatička mého,
mamičku zlatou,
mne v dětském loži

těž opatruj,
andílku boží,
ty strážce můj,
ať příštím rámem
ve zdraví vstanem . . .

Božena Němcová v básni »Hvězda má«
praví:

. . . Jak nejčistší diamant, tak se
jasně nad mnou třpytí,
kéž můj andělíček strážný
z ní k mně svítí . . . !

Jaromír Erben ve svých básních píše:

Vždycky mně říkala
má zlatá maminka,
že má každý člověk
svého andělíčka,
a ten anděl boží
v neštěstí i v nesnázi,
že neviditelně
člověka provází.

Péče rodičů vedla dívky vroucně podě-
kovati za každou mimořádnou pomoc Andě-
lů Strážných. Autorka »Obrázků z domova«
M. Červínová—Vorlíčková vzpomíná na svo-
ji malou sestru, jež nešťastně se zavřela na
klíč v ložnici a marně se dlouho pokoušela
znovu otevřítí, až hezky pozdě se jí to v je-
jím osamění podařilo. Když ji potom mamin-

ka ukládala ke spaní, řekla ještě: »A teď poděkuj Andělíčku Strážci za to, že ti vedl ručičku, abys otevřela!«

Lidová výchova dovedla dobře vystihnouti, že nestačí se spoléhati v každém případě jen na ochranu Anděla Strážce, nýbrž, že třeba se vyvarovati všech nebezpečí těla a duše, a jen při náhodných, ničím nezaviněných nebezpečích Anděl Strážce zakročuje. Proto upozorňovaly zbožné matky své děti v Podkrkonoší, že moc Anděla Strážce je omezena:

»Ten je na stráži jen na slušných místech a u studně jen až k zábradlí . . .« Tak říkávala svým dětem vzorně zbožná matka kněze svatého života P. Jana Nep. Ullwira ze shrom. N. V., rodáka ze Zálesní Lhoty v okrese jilemnickém. (Viz jeho životopis, vydaný biskupskou tiskárnou v Čes. Budějovicích 1914). Zemřel na kazatelně v Čes. Budějovicích 1914.

Lidová mravouka varovala i dospělé, kdy možno ztratit nenahraditelnou ochranu Anděla Strážného, jak to zachoval v pamětech svého otce universitní profesor Dědina, kde ve II. dílu píše: »Kdo v hodině duchů (mezi 11—12) pod širým nebem rouhá se Pánu Bohu, Anděl Strážce ho opustí a strašidla mají volnost takového přepadnout.

Někde též děti i dospělí modlívali se následující veršovanou modlitbičku, složenou nejspíše od některého z našich kněží-budítelů:

Ty můj Strážný Andělíčku,
buď dnes za mne v kostelíčku,
na mé místo poklekní
a mši svatou vyslechní.
Když kněz bude obětovat,
řci, že Bohu chci věnovat,
všecko, co jsem a co mám,
celý se mu v oběť dám.
A když s nebeské výsosti
vstoupí Ježíš do Svátosti,
chválu, čest a dík mu vzdej,
za mne chvalozpěvy pěj,
Bohu poruč moje milé,
nepřátele též té chvíle,
za živé i zemřelé
Krista Pána pros všele.
Když kněz přijme svaté Tělo,
jež na kříži za nás pnělo,
představ Pánu duši mou
láskou, touhou rozžatou.
Dej, ať vejde v srdce moje
ten Bůh lásky a pokoje.
Po mši svaté díky vzdej,
s požehnáním domů spěj.

Takových modlitbiček je mnoho.

Dojemné jest sledovati, jak dívky nedáv-
ných ještě generací doprošovaly se ochrany
Anděla Strážného před koupáním. K tomu
třeba dodati, že lidové podání považovalo
vodníky za padlé anděly a jako ďábly za
veliké nepřátele Andělů Strážných. Když to-
tíž Bůh pyšné anděly s nebe svrhl, někteří
spadli do vody a z těch stali se vodníci. Pro-
to mládež před koupáním zaříkala »hastr-
mana« a volala na ochranu Anděla Strážce.
Než děti sestoupily poprvé do vody, někde to
opětovaly před každým skokem s běhu,
stojíce říkaly metajíce dlaní vodu při prvních
slovech na běh, při druhých na vodu:

Hastrmane, tatrmame, ven z vody! —

Ty můj Strážný Andělíčku, do vody!

A. O. Plesatřský: Hastrman v lidovém podání.

Rodiče doporučovali každému dítěti, kte-
ré se z domova ubíralo do světa za učením
a studiemi, uctívání Anděla Strážce, často i
jeho obrázek s sebou nositi. Z přemnohých
dokladů uvedu tu jen malou ukázkou ze vzpo-
mínek spisovatele Jakuba Demla: » . . . Já
měl po dědouškovi modlitbu k Andělu Stráž-
ci, dvojlist hadrového, tmavošedého papíru,
potištěného velkým švabachem, na straně

titulní byl neumělý dřevorytový obrázek, jak anděl vede chlapce cizinou a ukazuje mu k nebi. Tehdy v noci před mým odjezdem do Rakous maminka mi vložila tuto památku po dědouškovi do oné dřevěné, červeným papírem polepené krabice a ukryla ji mezi prádlo do mého cestovního kufru. Jsa v cizině, denně měl jsem tu modlitbu dědouškovu v rukou, denně jsem se ji modlil, až později, nevím jakou náhodou, jsem ji ztratil — myslím, že jsem se za ni už styděl, bylť jsem studentem — ale sotva jsem ji spálil, pocítil jsem velikou lítost, že jsem spáchal něco, čeho nijak nelze napravit ...» (Jak. Deml, Mohyla 19.)

Staročeská matka, žehnajíc dceři po svatbě před odchodem z rodného domu, v přání k novomanželům, vzývá P. Boha, Krista, atd., na konec i Anděla Strážného: «... Sešli jim také Anděla Strážného, aby je ve dne v noci chránil, ve dne v noci při nich stál a po dráze k životu věčnému je vodil...» Z delšího požehnání z Kačice u Kladna, r. 1897 zapsal Karel Procházka (Čes. Lid« XL, 446).

Na Řečicku, když nevěsta opouští rodný dům a stěhuje se do nového domova, průvod je provázející při vsedání na vozy zpíval píseň, kterou nevěsta se loučí se svými

rodiči a jež končí (Musejní sborník soběslavský, č. 8, 45):

Už mne všichni opustili,
taky moji přátelé,
a jen když mne neopustí
nebeští andělé.

Podle lidového názoru jest Andělu Strážnému neustále zápasiti s pokušitelem, ďáblem, o svého chrámence. Pěkně o tom vypráví Frant. Holub v »Českém Lidu« (r. XIV., 203): Jednou šel bratr Janek do školy a potkal černě oděného pána s dvěma chlapci. Ten mu řekl, aby do školy nechodil, že už je deset hodin. Janek se na to vrátil a vypravoval mamičce o pámovi, kterého potkal, že prý měl na nohou kopyta. Potom ho mamička poslala do kuchyně pro vodu. Ale v kuchyni začal Janek křičet, že je tam zase ten pán a že mu stiskl nos. Slíbil prý mu, že mu koupí zimník, když skočí z okna. Když se vrátil z kuchyně, mamička ho položila do postele, protože byl nemocný. Když se večer modlili růženec, začal Janek křičet, že ho černý chlapec štípe. U lůžka viděl i černého chlapce, který mu pravil, aby vyslovil jména, která jsou na kříži. Jak ta slova vyslovil, začal bílý chlapec černého věšet. Ma-

mička pravila, že ten černý byl pokušitel a bílý že byl Anděl Strážný. Vypravovala Marie Augustová ve Vacenovicích na Moravě.

Příběhů, kde do dramatických dějů lidského života zasahuje Anděl Strážný, se vypravuje mezi lidem mnoho. Každý kraj měl své místní historie. Dokud byla kniha a tisk vzácností, rozšiřovaly tyto příběhy často jarmareční písničky. Uvedu tu český tisk Resenglinga z Ratiboře z r. 1841, který má titul »Velmi strašlivý sen nezdárného syna, který ve svém strachu na pokání se dává a skrze Anděla Strážce k poslední hodině k smrti se chystá a nejsvětější Rodičku Boží o pomoc šťastného vykročení s tohoto bídného světa žádá a volá«.

Vícero písní jarmarečního typu bylo vydáno i o obrazu sv. Anděla Strážce na hoře Stráži u města Sušice. Na jedné se autor W. Stukheil podepsal, jinak bývají obyčejně anonymní. —

»Anděle Boží« byla modlitba i píseň po Otčenáši a Zdrávasu snad nejrozšířenější; všeobecně se ji modlili ráno i večer větší děti i dospělí. V Hroch. Týnci následovala v tomto pořadu: Otčenáš, Zdrávas, Věřím v Boha, Desatero, Anděle Boží. (Jan Roček, Dějiny Hroch. Týnce, 191).

Zajímavou zprávičku najdeme o této písni a modlitbě v „Pamětech Dlaskových.“) Písmák Josef Dlask ve vsi Dolánkách na Jižě, který zastával od roku 1821—1831 též úřad rychtáře v Bukovině, a tu hostil vždy o posvícení vrchnost hraběte a hraběnkou z Rohozce; po prostém obědě pohovořila si hraběnka s paní rychtářkou a pan hrabě posadil se k pianu a hrál a zpíval, nejraději — Anděle Boží, strážce můj!*

Poutníci, putující z Podkrkonoší do Vamberka, zpěvem této modlitby uzavírali večerní pobožnost v místnosti, kde přenocovali. (A. Šorm: Jak Studenečtí putovali . . .)

Jan E. Konopas v lidové tradici z Bolešavska zaznamenává („Český Lid“, XII., 453): V čas bouřky je „Boží Posel“ (blesk) Andělu Strážci nápomocen a bije ranou hromovou po zlém duchu, aby ho od člověka zahnal dále. Zlý duch kolem člověka obskakuje a rázně se vyhýbá.

I přísloví a úsloví nejednou se dotýkají Anděla Strážného: Anděla Božího vezmi na záda a Pannu Marii pod paží a tak projdeš

*) Profesorem Pekařem byly tyto Paměti poprvé vydány a zhodnoceny.

celý svět. (Čelkovského Mudrosloví, 15). —
»Néstí dítě andělíčkem«, to jest nésti je tak,
že dvě osoby drží s obou stran pod paží. —
»Slyší andělíčky zpívat«, říká se o tom, kdo
má velkou bolest. — Polykati andělíčky —
znamená topiti se. — O dětech příliš živých
a odvážných se říká jako »teta hajnech« v
Kájovi v knize F. Hájje: »Školák Kája Matka«,
že má dva anděle strážné, jinak že už dávno
by si někde zlámal vaz.

Nejednou slýcháme i přirovnání o hod-
ných a dobrých lidech, nositelů krásných
vlastností, k andělu: »Je vtělený anděl ...,
andělsky jemná ..., zpívá jako anděl ..., ty
byla mým strážným andělem ...«, atd. Roz-
marně se říkávalo i strážníkům »anděl
strážce«. (Vedě ho anjel s přaslicu [četník]).
— »Andělský hlásek, čertova písnička« a jiné
přípovědi vztahovaly se k tomuto všeobec-
nému oblíbenci mladých i starých.

Lidé pak dospělí a starší často uctívali
Anděla Strážce a vyprošovali si u něho
šťastnou hodinku smrti. V Podkrkonoší byla
oblíbenou modlitba pěti Otčenášů za šťast-
nou hodinku, v jejíž předmluvě prosí se za
ochramu při smrti také Anděl Strážný.

I Boleslav Jablonský podobně to vyjád-
řil verši (*»Básmě«*, 278):

Již konec všem mým bolestem,
již mne nic nezabolí;
již kráčím k nebes výsostem,
opouštím zemské doly.
Ó, anděle, ty strážce můj,
teď duši moji ochraňuj!
Ať si ji Bůh vyvolí!

Fr. Sušil zaznamenal z Kunovic lidovou
národní píseň (*Sebrané písmě* 6) »Anděl
a dítě«:

Byla jedna byla stará žena,
měla ona jediného syna.
A ten leží v smrtelnej nemoci;
chtělo se mu studenej vody píti.
Neměl mu kdo pro voděmku jíti.
Šla mu pro ňu jeho stará máti.
Potkalo ju mladé pacholátko,
a to bylo od Boha poslátko.
Už já nesu jeho milú duši,
do radosti, do nebeskej vlasti.

Jan Vyhlídal v knize »Čechové v Pruském
Slezsku«, str. 31, zaznamenal dětskou mod-
litbičku z Bolatic na Hlučínsku, podle níž
tři andělé doprovázeli duši zemřelé světice
sv. Heleny ke prahům ráje:

Svatá Helena,
šťastná žena,
ona rada po poli chodila.
Nalezla tam svaty kříž,
n němž umřel Pan Ježíš,
ona se nim požehnala,
pro dušičku odevzdala.
Buh ji řekl: Svátá Heleno:
šťastná ženo,
když ty budeš umíratí,
tři anjele budu tě doprovázeti. —
Ty pojdeš s nami,
já pujdu s vami
jako měsíček mezi hvězdami.

Proto asi vešlo ve zvyk ozdobovati hroby — zvláště malých dítek, jež svou nevinností připodobňovány bývali k andělům — soškou andělíčka.

Na žulové desce pod oltářem Božího Těla v děkanském kostele v Klatovech jest nápis na hrobě synáčka městského královského rychtáře v Klatovech, pana Jiřího Aleše Fuxe z Valburgu (zemřel r. 1729), nynějším pravopisem:

Kristoslav zde položen,
Fux z Valburgu jmenován,
jednorozený synáček,
otcovo slávy miláček,

žádal sobě vždy umíťti,
mezi andělíčky jíti.
...*) dvamecítěného
věku svého půlosměho,
z světa bídného vykročil,
k andělským trůnům vkročil.
Viator vade noli peccare
coelum adiacentibus precare.

V Praze-Liboci na hřbitově je socha
Anděla Strážce na hrobě dítky, jež nespatřilo
svého otce, odešlého do světové války.

Dojemně někdy dovolával se náš lid po-
moci Anděla Strážného v posledních poříze-
ních. Dobrovický kat Daniel Nymburský
svou závěť v roce 1692 začíná takto: »Před-
ně duši mou, krví Krista Pána draze vykou-
penou, Pámu Bohu poroučím, aby skrze stráž-
anjelskou před trůn Boží postavena byla...»

II.

Jak se světil svátek Andělů Strážných.

Svátkem zasvěceným.

Pout Andělů Strážců v Brtnici.

Pálení ohňů ve Volyni.

Snahou arcibiskupa Amošta Harracha
bylo, aby dovoleno bylo Čechům od Otce
Urbana VIII. slaviti svátek sv. Andělů Stráž-
ných, a sice první neděli měsíce září. (Fr.
Krásl, Kardinál Harrach, 556) Nový ten svá-

tek se nejprve světil v arcidiecési pražské
léta 1623, viz: Beckovský (v »Poselkyni«, díl
II., 386, sv. III., str. 31).

V Kyselovicích na Kroměřížsku, kde ne-
mají farního kostela, slavili »hode« na Andě-
la Strážce.

Velikým zvonem »Žebrákem« se v Hradci
Králové na věži katedrálního chrámu vyzvá-
nělo jen jednou do roka — o slavnosti Andě-
lů Strážných klekání; jinak byl používán
jen při »jednokopovém pohřbu«. (Kalaš Vác-
lav: »Katedrál. kostel sv. Ducha v Hradci
Králové, 15).

Roku 1715 zachvátilo velké umírání Brtni-
ci a nad širou krajinou se rozprostřel hlu-
boký smutek. Mor dlouho neustával, oběti
přibývalo, a tam, kde dnes obecní les vrou-
bí kolem židovského lesa Brtnici, ve **stráni**
vykopali obětem moru společný hrob. Dnes
je tam vztyčen železný kříž, na němž starým
písmem je napsáno: »Zde odpočívají v Pá-
nu, kteří zemřeli v moru roku 1715«. V tom
hrozném neštěstí, kdy 500 osob podlehl
moru, utíkal se ustrašený lid o pomoc k Bo-
hu. Starý obraz v zámku představuje zástup
lidu brtnického, a na obloze vymalován je
průvod nebesťanů, jak prý se lidu zjevil.
Ústní tradice praví, že po tomto zjevení mor
ustal. Po oné době hrůzy a smutku zůstavili

otcové brtničtí po sobě pěknou památku: založili pout Anděla Strážce, doufajíce, že Bůh odvrátí v budoucnosti od Brtnice podobná neštěstí. Proto také při konání pobožnosti na prostředním mostě a na Nám. svobody duchovenstvo se modlí za odvrácení moru. Až do té chvíle kvílí robotní zvon při průvodu, jeho hlas zní smutně, po modlitbách však na památku, že mor zanikl, rozzevučí se radostně všechny zvony brtnické. Lesk, za jakého dříve poutní průvod se konal, byl velký a účast obyvatelů a hostů z kraje přímo obrovská. Zejména Jihlavané velmi rádi v ten den do Brtnice přijížděli s celou řadou povozů. Není tomu ještě dávno, co v průvodě kráčeli zástupce a úřednictvo kněze z Collalta, četní členové obecního zastupitelstva, spolek vojenských vysloužilců, nyní zaniklý, a sbor dobrovolných hasičů. Zvláštností tohoto průvodu podnes jsou dívky v rouchu černém (dříve s rozpuštěným vlásem) na znamení smutku a kajivosti, pak mládenci jako zástupci jednotlivých cechů se soškami svatých, kvítím zdobených. Mládenci-zedníci nosili před lety vždy odznak svého cechu bílé kožené zástěry. Tovaryši-obuvníci kráčeli v průvodu se sochou Anděla Strážce. Krásná tato soška je po celý den umístěna ve farním kostele. Tovaryši zed-

ničtí nosili sošku sv. Rocha, ochránce města před morem. Mládenci-krejčí sošku sv. Františka z Pauly, černé družičky sošku blah. Juliany z rodu Collaltů.

V posledních letech, zejména však po válce upadala pout brtnická čím dál více. Již vymizela lidu z paměti okolnost, za jaké otcové z XVIII. století pout založili. Mizel zájem o průvod, jenž málem klesl na obyčejný poutní průvod. Pořádání průvodu si nyní vzal za úkol brtnický okrašlovací spolek.

Ve Volyni pálivaly se ohně v předvečer svátku Andělů Strážných v měsíci září. Hoši sbírali již dlouhý čas předtím po městě košťata a sháněli též i sudy od kolomazi, aby jim lépe košťata hořela. Na večer pak rozestoupili se po kopcích podél sebe a zapálenými košťaty kolem sebe mávali. Dohořívající zbytek do výše vyhazovali. Pálení toto vždy opakovalo se po tři večery. Český lid, roč. III., 47. (J. V. Želízko: Pálení ohňů v Pošumaví v září a na letnice).

III.

Bratrstvo Anděla Strážného.

Patronáty: dobré výchovy, sirotků, poutníků, řemeslníků, často při své práci nalézajících se v nebezpečí života (tesaři, pokrývači, zedníci), živností strážních (ponocných a hlídačů) i příbytků lidských.
Anděl ve znaku lékáren a měst.

Ve Velešíně připomíná se Bratrstvo sv. Andělů v inventáři faráře Hostounského r. 1735. Soupis památek XLI, 425.

Bratrstvo Andělů Strážných založeno bylo při kapli v Sušici, k čemuž dáno svolení z 1. srpna 1771 papežskou bulou. Bratrstvo toto vždy první neděli v květnu konala svůj výroční den, v průvodu chodilo z děkanského kostela do kaple Anděla Strážného, kde obětována za spolubratry a sestry bratrstva zpívána mše; druhý den po první neděli v září bylo zpíváno rekviem za zemřelé členy. Při vztyčení kříže na věž místního kostela roku 1773 vloženy do bány různé památky v krabici, do níž tehdejší děkan Prokop Harrer též vložil výtisk »Pravidel slavného bratrstva ke cti sv. Anděla Stráž. nad král. městem Sušicí ...« a pohled na kapli Anděla Strážce. (Kaj. Turek: Věž děkan. kostela sv. Václava v Sušici, 4.) Bratr-

stvo bylo zrušeno dekretem ze dne 27. srpna 1785 za císaře Josefa II.

Při zaniklém kostele sv. Cyrila a Methoda v Olomouci bylo české bratrstvo sv. Andělů Strážných (konsistoří schváleno r. 1733), kdež byl i jejich oltář, nadaný odpustky pro návštěvníky v oktávě svátku sv. Andělů Strážných.

Z uvedeného materiálu v předchozích statích jsme poznali, že hlavní patronát Anděla Strážného byl bdíti nad malým dítkem a ochraňovati je ve všech nebezpečích života. Z tohoto kultu vyvinul se i patronát dobré výchovy, jenž pěstěn zvláště ve školách klášterních. V prvních pravidlech gymnasia v Německém Brodě, založeného r. 1735, v druhém bodě doporučuje se horlivé uctívání kromě Pěti ran Kristových, blah. Panny Marie též úcta Anděla Strážce a sv. Josefa jako šťastných patronů výchovy. (Al. Majer: Dějiny Lnář, 82) Toho dbali již dříve piaristé. V řádě škol litomyšlských z r. 1644 doporučelo se studentům v prvním ohledu vzývati Duchu Svatého, Pannu Marii, sv. patrony a Anděla Strážce. (P. A. Neumann: Piaristé a čes. barok, 75)

Na náklad semináře jesuit. v Klatovech zhotovena pěkná socha Anděla Strážce, držícího v jedné ruce vševědoucí Boží Oko

a druhou vedoucího dítko ochramě své svě-
řeně; na tabulce pod sochou zavěšené bylo
napomenutí sv. Bernarda: *«Caute ambula;
in quovis diversorio, in quovis angulo, An-
gelo tuo reverentiam habe. Tu ne audeas
illo praesente, quod vidente me non aude-
res»*. (Dr Ant. Podlaha, Dějiny kolejí jesuit-
ských, 94).

Ale i na školách obecných a jiných pěstována mezi dítkami úcta k Andělu Strážci a jeho obraz dáván zhusta na školní prapory a korouhve. V Kolovči na Šumavě posvěcen školní prapor s obrazy sv. Aloise na jedné straně a Anděla Strážného na druhé straně roku 1871. Koncem minulého věku pak podobných pořízeno nespočetně. (Jan Šindelář, Dějiny Kolovče, 123).

Jeden z těch školních praporů s Andělem Strážcem má zajímavou historii a jest spjat s pohnutým rokem 1848. Když Národní garda z Lomnice nad Popelkou táhla do Prahy o svatodušních svátcích roku 1848, sehnala jen prozatímní prapor, ale r. 1850 jí kněžna Adéla Rohanová odevzdala vkusný prapor značné ceny, jenž potom chován na radnici. Aby nemusil býti odevzdán, jak ustanoveno místodržitelským nařízením 1851, zakročil u okresního úřadu místní radní Č. Šlechta a vymohl povolení, aby prapor byl věnován

školní mládeži, při čemž český lev musil býti nahrazen obrazem nějakého svatého. Věcnou loterií získáno dosti peněz a od dozorce arcibisk. obrazárny v Praze Gust. Kracmama objednan obraz Anděla Strážce, který 24. dubna 1857 slavnostně posvěcen. Přebytek věnován na ošacení chudé školní mládeže, která též z výtěžku odpoledne pohostěna. Svěcení dalo se na náměstí, kdež cech tkalcovský postavil k této slavnosti oltář. (Lomnicko, II., 22.)

Spisovatel Ferdinand Schulz, autor velmi zajímavé a u studentů kdys tak oblíbené knihy »Latinská babička«, zmiňuje se v ní o korouhvi Anděla Strážce gymnasistů v Mladé Boleslavě, s nímž chodívali studenti na průvod Božího Těla.

V galerii měšťanské dívčí školy na Starém městě v Pardubicích jest od malíře Dvořáka-Brunnera, který se tu učil kreslení, obraz Anděla Strážce; umělec jej namaloval z vděčnosti svému učiteli Jos. Jiroutovi. (Pobabí XI., 68).

Mnohé dětské ústavy sociální zvolily si za patrona Anděla Strážce, zvláště sirotčince, dětské nemocnice a podobně. Pražský sirotčinec v Jámě nazývá se »U sv. Anděla Strážce«. Zdravotní měsíčník Červené-

ho kříže »Zdraví lidu« (č. 5 z r. 1928) otiskl pro loutkové divadlo: »Andělíček Strážný«.

Také poutníci, putující často pěšky mnoho dní na posvátná místa, před odchodem z domova vzývali vroucně Anděla Strážce a během cesty častěji jej uctívali. Podle nejstarší »poutní knihy mariácelské«, vydané 1735 na Moravě, volívali si poutníci na svou desetidenní pout pro každý den zvlášť jednoho patrona, jehožto ochraně toho dne zvláště se doporučovali. Pozoruhodno jest, že první den byl tímto vyvoleným — Anděl Strážný — v dalších dnech světci: Václav, Antonín Pad., Josef, Anna, Hata, Linhart, Jan Nepom., Rosalie a Tekla.

V Sušici také ponocný každou noc o 11. hodině mezi jinými patrony města vzýval Anděla Strážce, prozpěvuje:

... Odbila jedenáctá hodina,
chválíme Pána Boha!
Anděle Boží, strážce náš,
tě prosíme, ochraňuj nás,
Zdravas buď, Maria,
buď nám milostivá,
Panenko Maria ...

V době své cechovní slávy nezapomínali na Anděla Strážce ani pořádky řeme-

slné při zdobení svého cechovního inventáře obrazem jeho i modlitbou a nápisy. — V Liberci v museu zachována jest konvice cechu tesařského z roku 1751 a na ní nápis asi tohoto obsahu: »Ó, svatý Anděle Strážný, buď tisíckrát pozdraven, ochraňuj nás při nebezpečí v nesnadné práci a dopřej, aby mistr i jeho pomocník mohl ji ve zdraví skončiti«.

Fedrovní list mistrů zbraslavských s počátku XVIII. století, k použití pro všechny cechy tamní, zdobený rytinou města, Panny Marie Zbraslavské, sv. Josefa i Jana Nep. a dvěma výjevy s Andělem Strážným a pod tím vždy nápis: » Pán ostříhej vyjití tvého!« Reprodukován jest v »Českém Lidu«, r. VII., str. 404.

Dokonce se stal Anděl Strážný patronem české tiskárny až ve věčném Římě. V Římě vydával Jan Jakub Komárek různé náboženské spisy italsky i latinsky, mnohých vynikajících spisovatelů v tiskárně založené již v XVII. stol., pod titulem »Stamperia di Giovanni Giacomo Komárek-Boemo all' Angelo Custode«.

Mnohým našim prvním slabikářům byl patronem Anděl Strážný, zvláště na počátku XVIII. stol. Tak »Slabikář český, z kteréhož dítky učiti se mají«, má roztomilý dře-

voryt na titulní straně (zároveň obálce), který zobrazuje školáka zkoušeného učitelem při čtení; za školáčkem stojí jako střed obrazu a největší postava Anděl Strážce, nad ním zjevuje se v gloriole holubice — Duch svatý. Ve většině starých slabikářů u písmena A vyskytuje se obraz Anděla Strážce (viz Kubánek, Hendrich, Šimek »Naše slabikáře«)

Ještě za naší generace bývala ve školách jedinečně rozkošná kresba na počátku písmen A — Anděla Strážce od Mikuláše Alše.

Jinou tiskovou zvláštností s kresbou Zdeňka Laštovky jest anonymní tisk »Duchovní lékárna domácí«, vydaný v Praze r. 1840 u Jos. Rudla. Obrázek představuje nám lékárnu, v níž vydává léky magistr pharmacie Anděl Strážný pro bolesti a trápení duševní na cestu k nebi.

V Brtnici na Moravě nosili tovaryši cechu zednického sošku Anděla Strážce při průvodech o církevních slavnostech.

Velmi přiléhavé bylo zdobiti průčelí domovní nebo vchod do domu obrazem či sochou Anděla Strážce, žel přestavbou starých domů jich valně ubývá. V Liliové ulici v Praze I. máme (č. nové 17) pěkný barokový portál, který vrcholí krásnou skulpturou

Anděla Strážce s dítětem. V Dlouhé třídě, kol let třicátých minulého věku spadlo dítě z okna druhého patra na dlažbu ulice, aniž se zranilo, proto vděční rodiče zavěsili na dům obrázek Anděla Strážce; místo samo, kam dítě dopadlo, bylo vyznačeno křížem v dláždění. O události té vypravovával otec spisovatele a zasloužilého kněze prof. Julia Košnáře, který v tamním okolí pracoval v době svých tovaryšských let. («Čech» ze 4. září 1915). Podobně bychom našli více soch a obrázků Anděla Strážce na průčelích domovních v Praze i jinde.

Zajisté, že k tomu vízí se i četná pojmenování domů, dokud nebylo číslování, zavedené až v 18. stol. V Kutné Hoře připomíná se již r. 1526 dům v «V andělích». Poblíže Hostela sv. Haštala v Praze stával dům «U Ujků» zvaný, na němž se spáčil ještě r. 1896 anděl v mešním rouše z kamene tesaný (Navrátil: «Kostel sv. Haštala», 15). — V Nerudově ulici dosud nalezneme starobylý dům s krásnou barokovou sochou Anděla. Zdobení lidských příbytků tímto symbolem neb obrazy jiných svatých datuje se u nás již z doby předhusitské a příkladem mu nemalý význam, jak patmo z legendy o sv. Kateřině a v legendě o «Deseti tisících rytířích».

Jesu Christe, živý chlebe,
ještě my prosíme tebe:
budú-li naše mučení
v svém domu jmiati na stěně
mastí neb černidlem*) psáno,
nebo z dřeva vyřezáno,
neb snad z kamene vyryto,
neb na knihách v skříní skryto:
rač býti stráž toho domu,
vždy od ohně i od hromu,
pošli anděla svatého
hned v ten dům z královstva tvého
by ho stíhl od všeho zlého
i od smutku rozličného ...

Podobně čteme v české legendě o sv.
Kateřině. Tato májíc býti sčata, žádá Krista
o milost:

Ještě tebe prosí z toho:
kdež mé muky budú u koho
psány v domu neb na liště,
nebo které knihy jistě
o nich budú učiněny:
rač jim dáti jich odměny,

*) »Masti« rozumí se barva; pisati znamená
malovati; obraz černidlem psaný patrně sgrafito
nebo jen konturami naznačený.

Bože, aby se v tom domu
z náhlejší smrti i od hromu
i jidnej škody nestalo,
než se vždy vše dobře dalo...

A Bůh svatou Kateřinu vyslyšel, řka:

Což požádala, má ladná,
to jsi všecko obdržela:
všem od nichž se tobě chvála
bude dieti, z učinění
vzpomínúc tvé umučení
slibuji, hotově mosí
že vše jich núze vzpomoci...

Zajisté když v nejstarších legendách
slibovány tyto veliké výhody hmotné pro
ctitele svatých obrazů, snažili se jich dosíci
mnozí ctěním světců a pořizováním nábož-
ných obrazů a soch na své budovy.

Zvláště domy, v nichž nalézali přechod-
ný útulek pcectní, svěťovány pod ochramu
Anděla Strážného — hostince a hospitály.
V Praze to byl ještě v polovině minulého
století »Hostinec u zlatého Anděla« v Celet-
né ulici, v němž po svém návratu z Uher po-
býval Šafařík se svou rodinou r. 1883.

Ve farnosti jenišovické na Turnovsku i
část vsi Sestroňovice jmenuje se Anděl Stráž-
ce (snad pojmenováno podle sochy, jež tu

stávala). Časopis Spolku přátel starož., V., 122). U Vitčic na Moravě sedliště a naleziště předhistorických památek zve se »U Anděla«. (Vlastivěda Mor., okres kojetský, 14). I na jiných místech ještě shledáváme se s místními pojmenováními, vztahujícími se k Andělu Strážnému.

Také na stromy býval někdy zavěšován obraz Anděla Stráž., zvláště na místech, kde došlo k neštěstí nebo bylo odvráceno. Namátkou uvedu jeden případ. U Brandýsa nad Orli visí na vysoké jedli obraz Pád pyšných andělů a na protější straně na stromě obraz Anděla Strážce. Dal jej tam zavěsiti ústecký měšťan a okresní starosta Václav Šponar na poděkování toho, že tu o honu, byv postřelen, šťastně životem vyvázl. (V. Z. Hackenschmied: »Na besedě«, 97). Podobných obrázků bylo mnoho v minulém století zavěšováno na stromy.

Kdosi vysvětluje, jak anděl dostal se do štítu lékáren. Za panování Karla IV. přišel do Čech vynikající italský bylinář Angelus-Anděl; založil na obvodu města botanickou zahradu, kde stojí dnes hlavní pošta, založil jednu z prvních lékáren v Praze a do štítu přijal Anděla. Od té doby prý mají lékárníci ve znaku Anděla.

Podobně ve znaku měst často spatříme

Anděla, jako v Plzni, Chrudimi, Poličce, Bohdanči, Horách Nalžovských, Kaňku, Verneřicích a jinde. Anděl se znakem království Českého vyskytuje se na štítě města Budějovic. Z moravských měst Hodonín ozdobil svůj znak Andělem Strážným.

Anděla Strážce míval ve znaku před svým zrušením ústav šlechticem »U sv. Andělů« na Starém městě pražském. Také četné šlechtické rody ve štítě mívaly Anděla.

IV.

Anděl Strážný v české písni a poesii.
Malý výbor: Bělohávek, Xav. Dvořák, Kyselý, Rals, Babler.

Tímto námětem u příležitosti vydání duchovního mystéria »Anděl Strážný« vídeňského básníka Maxe Mella (přeložil do češtiny František Střížovský) zabýval se Vilém Bitnar, který otiskl v brněnském »Dnu« (č. 242, roč. 1937) tuto studii:

Náboženský námět »anděl strážný« je v české literatuře tak starý jako křesťanství, vštípené našim předkům v devátém století. Nevím, kolik křesťanských literatur může se pochlubit tak slavným motivem, jako jsou »bojovní andělé strážní« vévody Václava Svatého. V literární tradici objevuje se po prvé v roce 1253 v císařském holdu legendár-

ní skladby »Oriente iam sole«. Císař omlou-
 val se tam udiveným německým knížatům,
 že nepotrestal vévodu Václava za zmeškání
 sezení pro úžas, když uviděl, »že svaté kní-
 že mělo při vchodu do síně průvod anděl-
 ský«. Motiv přejalo odtud rýmované »Ofici-
 um ke cti Svatého Václava« (asi 1260), mihne
 se i ve druhé sloze »Svatováclavské písně«
 veršem »nebeské je dvorstvo krásné« (asi
 1280). V první recensi legendy »Ut annuncie-
 tur« (asi 1300) císař opět vidí »řečeného kní-
 žete obklopena průvodem andělským« a Da-
 limil odůvodňuje císařovu bázeň přesvědčivě
 verši »andělé boží s ním byli a mně tak veli-
 ce hrozili« (asi 1310). Druhá recense téže le-
 gendy stupňuje motiv tvrzením císaře, vidou-
 cího, kterak kníže »jest nesen dvěma anděly,
 kteří nedopustlili, aby jeho nohy dotkly se
 země«. V legendárním »Životě Svatého Vác-
 lava« císaře Karla IV. (asi 1350) dozrál tento
 motiv rozhojnění císařova vidění »jak ho sva-
 tí andělé vedou« ještě zcela novým skvělým
 detailem malířské inspirace: »a když knížata
 proti sobě na souboj šla a obě vojska na to
 se dívala, v tu chvíli andělé s nebes sestou-
 pili a nad Svatým Václavem se vznášeli«. Motív
 Kříšťánův o pokoření Radslava Zlické-
 ho z konce desátého věku je tu jako dokom-
 ponová pro lunetu cyklu Škrétova. V této

souvislosti dlužno hledati důvod ke vzniku »andělské sloky«, kterou byla ve čtrnáctém věku rozhojněna starobylá »svatováclavská píseň«:

ANDEĚLÉ SVATÍ nebeští,
raďte nás k sobě přivéstí
tam, kde sláva
nepřestává
věčného Boha.
Kyrieleyson.

Jak vidmo, vyrůstal u nás všekřesťanský motiv »strážných andělů« z kořenů ryze českých, pijících vody své inspirace z pološera románského středověku, z konce století desátého. Viděli jsme, jak dovedla gotika tento motiv obohatiti v legendě svatováclavské. Vedle lyriky svatováclavské písně, a epiky kroniky Dalimilovy přimášeily všechny ty legendy výjevy povahy dramatické, ať to již bylo vidění starého německého císaře, či zápas na bojišti kouřimském. A tento dramatický živel můžeme sledovati i v andělském zasahování v gotických hrách velikonocních, z nichž vyvěrají posléze i koncepce samostatných dramatických her jitiálního českého baroku. Jesuité neopominuli ve svých divadelních hrách zpracovati látku tak u českého lidu oblíbenou, a již v roce 1603 hráli v

Českém Krumlově drama »Anděl Strážný«, které se lidu obecnému i šlechtě velmi líbilo. Nedlouho potom hrálo se podobné drama i v Brně. Tamější »Tovaryšstvo Panny Marie« zahrálo v oktávě svátku Namebevzetí Panny Marie drama »Anděl Strážce« za přítomnosti olomouckého kardinála Ditrichštejna. Latinsky hrálo se podobné drama o prázdninách ve Znojmě, kde byla hra na prosbu samého městského úřadu opakována v roce 1626. Odtud lze sledovati občasné provedení podobných her českých, latinských i německých až do zániku jesuitského divadla v osmnáctém věku.

Motivu zmocnila se v baroku ovšem i duchovní lyrika. Mocným popudem k této tvorbě byl příklad papeže Pavla Pátého, který do breviáře přijal v roce 1620 dvě latinské hymny ze šestnáctého století. »Custodes hominum« a »Aeterne rector siderum«. Zvláště zdařilé písně o andělech najdeme ve dvou zpěvnících kantora Adama Michny z Otradovic, vydaných v r. 1653 a 1661. Rovněž jesuité Šteyer a Koniáš otiskli písně pozoruhodné a farář Božan ve svém »Slavíčku rajském« v r. 1719 má skladby čtyři. Kdo dnes již ví, že podnes radostně zpívámá píseň »O andělu strážci« pochází z kancionálu Šteyerova z r. 1683, tedy z doby rozkvetlého baroku?

ANGELE Boží Strážce můj,
rač vždycky být Ochránce můj,
mne vždycky řed a napravuj,
ke všemu dobrému wzbuzuj...

Z baroku vyrůstala již od sedmnáctého věku národní poesie lidová, která v Čechách i na Moravě vydala plody písní k adnělům strážcům četné a rozmilé. Vzpomeňme aspoň oné písně z okolí moravských Kunovic, kterou Sušil zachytil pod názvem „Anděl a dítě“. A pak zvolna se žine naším básnictvím široký proud písní a básní, vytvořených pěvci z hnutí sušilovského na Moravě a z okruhu Douchova v Čechách. Je to již zase poesie umělá, která se od devadesátých let minulého století dopnula výše skutečně umělecké. Motivu zmocňovali se i básníci takového významu jako Vrchlický, Svatopluk Čech, Sládek, Xaver Dvořák a jim podobní. Vyplývá to již přirozeně z povahy věci, že největší podíl na této tvorbě brala poesie dětská, která se rozrostla zejména na živné půdě dětských časopisů. A je jistě příznačno, že jeden z nejlepších dětských listů, podnes znamenitě redigovaný Emanuelem Masákem v Brně, nese název „Anděl Strážný“ již od roku 1881.

Dočasným vyvrcholením tohoto úseku naší básnické tvorby je knížka Střížovského. Nemí výplodem duše české, napsal ji rakou-

ský Němec, ale byla do naší mateřštiny převedena básníkem českého cítění způsobem, který nám ji činí blízkou. Již námět tohoto duchovního mystéria je vzácný svou originalitou. Zdá se vám, že vyrůstá organicky z oněch starých mysterií, jimiž se oblažovali naši dávní předkové, a přece zase je nám blízká svým moderním zpracováním, přístupným našemu dnešnímu chápání.

K Bitnarovu článku připojuji ještě malý výbor z poesie:

Na den Andělů Strážných.

Pod záštitou Nejvyššího přebývá,
v stínu Boha nebes odpočívá,
kdo říká Pánu: »Tys ochrana má a hrad můj;
Bůh můj, v něhož naději svou skládám«.
Neboť on vysvobodí tě z osídla lovců,
od slova, které přináší zkázu.
Perutmi svými zastíní tebe,
pod křídly jeho najdeš útočiště,
obestře tě štítem věrnost jeho.
Nebudeš se báti hrůzy noční
ani střely létající ve dne,
ani čeho, co se plíží za tmy,
ani útoku zloduchova o polednách.
Padne jich po boku tvém tisíc,
deset tisíc ti po pravici,
ale k tobě se nepřiblíží.

Protožes řekl: »Hospodin naděje má jest«,
učiniv Hospodina svým útočištěm:
nepřihodí se nic zlého tobě,
rána se nepřiblíží k tvému stánku.
Neboť andělům svým o tobě kázal,
aby tě opatrovali na všech tvých cestách.
Takofka na rukou budou tebe nosit,
abyš o kámen nohou svou nezavadil
(Ze žalmu 90. — Přel. Bělohlávek-Svatohor.
Aleluja, 100).

Anděle Boží, strážce můj!...

Nejsi sám, tvůj druh je s tebou vždy,
jde jak světlý stín by nocí,
liliový šat vlá přes údy,
úzkostliv vždy ku pomoci!
Výčitky obléká ve smutek,
studu svého do zardění
a dlaň jeho něžná na dotek,
prosí víc než kárá v bdění!
Líbezný a milý na pohled,
jeho smutek ten tě drtí,
duši tvoji chová jako květ,
chrání od hříchu jak smrti.
V ní pak pěstí divuplně ctnost,
nebeské v ní krásy vzněty,
rozplameňují tvou blaženost,
nepojmou jí zemské světy!

Přivineš se k němu, k druhu druh,
zpodobněn mu posléz v těle,
píseň opojnou tvůj najde sluch
a slast jeho od pocele!

Xav. Dvořák.

K andělu Strážnému.

Andělíčku strážný milý,
k Tobě spínám svoji dlaň,
všechnu naši milou mládež
v naší zemi celé chraň.

Ty se mračíš, andělíčku,
že jsme toho nehodni,
že tak často rádi jdeme
za světáckou pochodní...

Vím to, Andělíčku strážný,
křehcí jsme a samý hřích,
místo v sobě hledáme chyb
na sestrách a na bratřích.

Ale, milý andělíčku,
Kristus naše hříchy sňal,
dal nám milost slz kajících,
lásku v srdcích našich vzňal.

Proto, andělíčku Strážný,
k Tobě spínám svoji dlaň,
katolickou naši mládež
v celém světě širém chraň!

K. B. Hroch.

Andělu Strážci.

Má fantasmie vděků všech se chytá
a v zářnou podobu je spřádá směle,
by v líbezném Tě zobrazila těle
i kouzla zjevila, jež v Tobě skryta.

Když duše ruchu všedního již syta
a já se k Bohu tulím v tiché cele,
Tvé zraky vidím, jičenky dvě bdělé,
i křídla z duhy krás a z vůní slitá.

V Tvé hrudi bělisté jak stříbro luny
tkví jakýs prosvítavý kotouč slunný
a v něm cos chvěje se jak jemné struny.

Ó, chápu kouzelné Tvých řader taje!
V nich místo srdce zlatá lyra plaje
a ruka Boží tiše na ní hraje.

Kyselý, Akordy, 26.

K andělíčku.

Andělíčku, pěkně bílý,
zůstaň u mne každou chvíli.
Víš, jak tě má vroucně ráda
dušička má čistá, mladá.
Nad tatíčkem svým i matkou
ve spánku drž ruku hladkou.
Usmívej se při mém loži,
dobrý andělíčku Boží!

K. V. Rais.

Andělíčku Boží.

Andělíčku Boží,
chraň nám naše tělo,
aby všechny údy
silné, zdravé mělo!

Andělíčku strážný,
chraň nám naši duši,
aby čista byla,
jak pro nebe sluší.

Andělíčku Boží,
slyš mou modlitbičku,
opatruj mé tělo
i také dušičku!

K. V. Rais.

Dětská večerní modlitbička.

Chorvatská národní. — Přel. O. F. Babler.

Andělíčku, ty můj strážce,
ty mne hlídej do půlnoci,
Panna svatá od půlnoci,
andělé pak do svítání.
Pán Bůh zas na věky věků.

(Zaznamenal Mijo Kurjamovič. »Zbornik za
narodni život...«, VIII., 1903, str. 119).

Lidové pověsti o Andělu Strážci ze Sušice.

O kapli Anděla Strážce v Sušici kolují různé pověsti, z nichž některé jsou otisknuty v »Nové písni k obrazu sv. Anděla Strážce« na hoře Stráži u města Sušice, kterou sepsal Štulheit v roce 1862 (tisk a sklad u J. V. Šmída v Klatovech).

První z nich vypráví, že na vrchu byl les, do něhož chodily rády dívky. Jednou šlo tam pachole, na vrchu šlápl na hada, který se mu ovinul kolem nohy a syčel. Dítě hrůzou polekáno pohlédlo napravo a uvidělo po své pravici anděla, který k němu sklonil hlavu. Vtom anděl zmizel a had se odplazil, aniž by dítěti uškodil. Když dítě přišlo domů, vyprávělo to rodičům, kteří s jinými zbožnými rodinami dali obraz Anděla Strážného namalovati podle vylíčeného děje a slavně vnesli obraz do kaple, kterou tam rovněž dali vystavěti. Za nepokojů husitských byla prý kaple zbořena a obraz odnesen do města.

Druhá pověst vypráví o zázraku. Jeden voják, rodem ze Sušice, od mládí zbožný a přesvědčený o moci andělů, byl blížě turecké země ubytován v hostinci, kde měli ho velmi rádi. Jednou vyhlížel z okna na

smetiště a viděl, jak dvě slepice se štípají. Vyšel ven a šavli je rozehnal, ale při tom si šavli nevědomky pokrvácel. Téže noci v hostinci byl zabit bohatý člověk. Ráno se běhl se lid, vše v hostinci prohledal, i u vojína, u něhož našli zkrvavenou šavli. Ihned ho svázali a dali do vězení, třetího dne měl být zastřelen. Modlil se proto k Andělu Strážci před spaním, pak se přikryl pláštěm a usnul. Když přišla stráž pro něho a plášť odkryla, nikoho nenašla. Ráno opět by pod pláštěm, a tu stráž vyprávěl svůj sen. Přišel prý k němu Anděl Strážný, chopil ho za vlasy a letěl s ním, až ho postavil na vysoké hoře, obklopené lesem, pod ním rozprostíralo se město, nedaleko na poli pásł ovčák ovce. Na jeho dotaz oznámil mu pastýř, že město to jest Sušice. Poděkoval a poprosil ho o plášť, který mu pošle zpět od rodičů. Matka se ho doma lekla, ale on ji uklidnil: »Nelekejte se, přinesl mne anděl, neboť jsem měl nevinně zemřít. Na místě tom, kde je kaple položbořena, jsem ležel«. Tu zbožný lid dal kapli vystavěti, kol ambity ozdobiti a ke cti Anděla Strážce posvětit.

Třetí pověst vypravuje: Rovněž tak vznešená a bohatá, jako zbožná pamí, vracela se právě z pouti, kterou konala na Sv. Horu k Pamně Marii, vyprositi sobě, aby šťastně

přivedla dítě na svět. Avšak unavena k smrti klesla pod vrchem a usnula. Tu po tváři její rozlila se taková blaženost, že průvodkyně její soudily, že cosi neobyčejného se děje. Viděla v duchu, kterak snášejí se k ní zlatoskvoucí usměvavé postavy dítek s křidélky duhových barev a kterak odhánějí chmurnou postavu morovou, jež krátkou kosou nad městem se rozhánějí i k ní dorážela. Posléze přistoupila k ní v jasné záři sličná paní, v níž hned poznala Matku Boží. Panna Maria pravila jí zvonkovým hlasem, aby zůstala, kde jest, a do města nechodila. Prosila tedy Matku Boží, aby i nad městem se ustrnula, načež sličná paní kynula chmurné morové smrti, která zmizela. Od té chvíle pominul prý mor v celé krajině a poutnice porodila synáčka, jenž jí živě připomínal usměvavé postavy andělské. Z vděku pak věnovala část svého jmění na postavení kostela na vrchu, s něhož viděla anděly se snášetí.

Čtvrtá pověst zachována jest v Pamětech měst. písaře sušického J. Kadeřavého z r. 1790. V opisu zachovaném píše: V čísle 53 mezi dvěma hraběnkami koupila si Božena dům v Nuželicích, ona také mnoho dobrodiní dělala a almužny dávala, nemocným sloužila, nohy obvazovala a masti dělala

i chudým živobytí opatřovala a velmi vznešená byla, také každodenně k večeru co nejskvostněji se oblékala a na Stráž putovala. Když to ale celý rok trvalo, bylo to těm hraběnkám podezřelé, proč se usnesly, že vypátrají, kam to chodí a co činí. Jednoho dne šly za ní přes schody až na tu rovinku, tam ale když přišly, slyšely hlas »až dotud a nic dále«, a tu nemohly ani kupředu ani zpět, ani stranou a též viděly, že byla voda velmi rozvodněna a velké vlny se v ní dělaly a chlapeček uprostřed vln se brodil a Boženka co nejčerstvěji běžela s vichu přes Buryňku k řece, měla zastrčenou růži za řadry a chlapeček u ní hned stnul a vzal Boženě tu růži a hodil ji do vln, kdežto se voda utišila a přelíbezná vůně vyšla, též přelíbezná muzika slyšena byla, kteroužto muziku nejen ty hraběnký na vichu, ale i jiní obyvatelé v Nuželicích slyšeli a velice se divili. Pak vzal ten chlapeček Boženu za ruku a vedl ji k těm hraběnkám, ale když na blízko k nim přišel, vzal se tu v cestě had, kterýžto měl v tlamě tři lilie; tu ten chlapeček tu prostřední vytrhl a potřel s ní hraběnkám ústa, kdežto ony hned oněměly a smyslů zbaveny byly a rozvázal jich ten chlapeček a řekl jim, aby šly s Bohem domů, Boženu ale vzal za ruku

a vedl ji do lesa. Když to celý rok trvalo, že němy a všech smyslů zbaveny byly, že nebyly k ničemuž schopny, po roce šla Božena k těm hraběnkám, aby se k večeru skvostně přistrojily a sama slavnostně přistrojena byla, pravila, aby šly teď s ní na vrch Stráž řečený, že jim to, co sobě žádaly, ukáže. Když přišly na horu, viděly pěkný kostelík skvostně postavený. Tu se zas vzal had a měl ty tři lilie; přišel chlapec, vzal prostřední, potřel jim ústa, kdežto ony zas smyslů nabyly a promluvily. A řekl jim, aby klekly a pomodlily se Zdravas Královno. Kde potom jim Božena ukázala a jim pravila, aby domů šly a zejtřejšího rána zase na horu přišly. Když ji chtěly zvedat, nemohly s ní nic svést. Hraběnky se usnesly, že půjdou domů a že si vezmou pomoc, aby ji domů dostaly, ale když přišly s lidskou pomocí, nebylo tu kostelíka, ani Boženy, toliko ten obraz, který tam doposud je, visel na dřevě.

O založení kaple zachovaly se historické doklady.

VI.

**Sochy Anděla Strážce v přírodě.
Na náměstích, na morových sousoších,
u chrámů, na místech, kde zabráněno
neštěstí.
Nápisy na nich.**

Velmi často setkáváme se se sochami Anděla Strážce v přírodě, a to jak na místech význačnějších, tak i na ústraních, buď osaměle, jindy opět zase ve skupinách s jinými světci na sousoších nebo v alejích soch.

Uprostřed náměstí je socha Anděla Strážce z pol. XVIII. stol. v Lázních Bělohradě pod třemi košatými stromy. Zmiňuje se o ní spisovatel K.V. Rais (Ze vzpomínek, I., 25). Patrně postavena ze slibu, aby ochraňoval město před ohněm a nakažlivými nemocemi, které často naši vlast navštěvovaly. Proto často jejich sochy bývají mezi světci na t. zv. morových sloupech a sousoších na náměstích našich měst a městeček.

Socha k uctění Anděla Strážce v Podolí u Svijan na Turnovsku postavena r. 1695 od vojenského hejtmána, který tehdy se svým vojskem v Podolí ležel, když vůkol řádil mor (nazvaný »tatarským nepřitelem«,

neboť často Tatary býval do Evropy zavlá-
čen), jak tlumočí nápis na podstavci:

Si vel tatareus vel frendeat exterus hos-
tis Suppetias nobis Angele mitte tuas! —
Pošli nám, Anděle, ochranu svou, kdyby hro-
zil tatarský neb jiný nepřítel!

V Ivanovicích na Hané na náměstí na
význačném sousoší sv. Floriána mezi světci
sv. Václavem a Janem Křtitelem — patronem
donátora celého sousoší, které dal r. 1726
postavití Jan Václav Přepyský z Rychenbur-
ku — jest rovněž socha Anděla Strážce.

Místo, kde byl vznik úcty P. Marie Dub-
ské na Moravě, ozdobeno po skácení veli-
ké lípy r. 1760 správcem nedakonického
panství Jos. Nidermayerem sochou Anděla
Strážce, nákladem 854 zl a posvěcena na
svátek Andělů Strážných r. 1763. (Šigut: Pouti
k P. Marii Dubské).

Ve Starém Jičíně na náměstí jest socha
Anděla Strážce na kašně.

Výstižnou ozdobou jest socha těchto ne-
beských tvorů u vchodů do chrámů jako
kdysi u konventního kostela v Plasích, kde
stojí kamenné sochy sv. Anděla Strážce z
roku 1766 a sv. Jana Nepom. jako protějšek.
(V Praze v kostele u Křižovníků jest socha
Anděla Strážce i u vchodu na kazatelnu).
V Horním Jelení před kostelem jest socha

Anděla Strážného z r. 1730, jako protějšek sochy sv. Floriána, které sem dal postaviti majitel pamství hrabě z Bubna.

Jinde stává socha jeho jako by stál na stráži při vchodu nebo před obcí jako ve Středoklukách. Někde místo soch to byly obrazy v zaskleném rámcí na vysokém kamenném nebo dřevěném podstavci.

Za jakých okolností tyto sochy nebo obrazy vznikaly, tlumočí nám četné zápisy ve farních pamětních knihách. Cituji tu zápis z Písečné na Žambercku v Orlických Horách (Liber memorabil. III., 417): Dne 5. září 1869 posvěcen nový obraz na sloupu Anděla Strážce — vpravo svatý Václav, vlevo sv. Florián — na pozemku při statku Antonína Svobody z Hejnic, přiznaného 1841, t. č. starosty obce, při cestě do Žamberka, kde stává v druhý den křížových dnů procesí. Když r. 1866 za války pruské musil dáti přípřež, vysílaje syna s koňmi až na to místo vyprovodil a přál mu, aby Anděl Strážný ho chránil na všech jeho cestách. Druhého dne šel na totéž místo v noci a zdálo se, že vidí dědimu celou hořeti a plnou vojska. Vzáýval tedy nejen Anděla Strážného, ale i sv. Floriána, aby nedal vzniknouti požáru, i sv. Václava, aby zahnal nepřitele a učinil slib vystavěti v těchto mí-

stech obraz ze slibu na poděkování Pámu Bohu za šťastné zachování dědiny. Kromě nákladu na obraz věnoval k uskutečnění i borovici na sloup pod obraz a pořídil k němu plechovou lucernu. Obrázek dal namalovati akad. malíři Umlaufovi v Kyšperku. Aby sloup s obrazem nebyl někdy odstraněn, zavázal zakladatel svatě ve svědomí každého nástupce svého hospodářství obrazem udržívat a světlo u něho rozsvěcovati . .

V Manětíně v aleji patnácti soch, od města ke kostelu sv. Barbory jest socha Anděla Strážného, pořízená roku 1733 hrabětem Karlem Lažanským.

V Dobrovici na Mladoboleslavsku jest u cesty k nádraží socha pěkně tesaná z r. 1719 na podstavci s citátem žalmu 90. o andělech.

Mnohé sochy a obrazy Anděla Strážce byly postaveny na místech, kde často se přihodila neštěstí, nebo na poděkování Bohu, že na přímělu Anděla Strážného bylo v nebezpečí neštěstí zabráněno., jako v čarokrásných skalách hory Ostaše u Police nad Metují.

Před hradem Bítovem (okres vranovský na Moravě), při cestě k osadě, stojí socha Anděla Strážného, zachycujícího kněze v taláru oděného, který křídí se s příkré skály.

Latinský nápis na podstavci hlásá, že dne 1. června 1738 s příkrých skal až k řece Želetavce zřítíl se na tomto místě kdousovský farář Jan Stallhoffer, ale nebyl poraněn. Přičítaje svoji záchranu Andělu Strážnému, postavil mu z vděčnosti tuto sochu.

Někdy jsou sochy ty ozdobeny pěknými nápisy. U Jičína jest socha sv. Andělů Strážných s nápisem:

Andělové boží, plní neviny,
veďte kroky moje v nebes končiny,
abych Bohu sloužil ze srdce a rád,
abych nepřestal Ho nikdy milovat.
Budu-li Ho ctíti s celou duší svou,
přijměte mne k sobě ve vlast nebeskou,
dáte svatou palmu v čisté srdce mé —
a pak věčně spolu šťastni budeme.

Na náklad semináře jesuit. v Klatovech zhotovena byla kolem roku 1660 socha Anděla Strážce, držícího v jedné ruce vševědoucí »Boží oko« a druhou vedoucí dítko k ochraně světemé. Na tabulce pod sochou zavěšené, bylo napomenutí sv. Bernarda: »Caute ambula; in quovis divensorio, in quovis angulo Angelo tuo reverentiam habe. Tu ne audes illo praesente, quod vidente me non auderes«. (Dr. Ant. Podlaha: Dějiny kolejí jesuit. . . , 94).

Ve Žďáře u Turnova dosud stojí před školou v zahrádce socha Anděla Strážného s dítětem. Podstavec opatřen nápisem radostně poučným:

Modli se, dítěto, modlí se,
tvůj Anděl Strážný zaplesá,
ze zbožné tvoje modlitby
se zaradují nebesa.

VII.

Svatyně, oltáře, obrazy a j. památky věnované k počtě Anděla Strážce.

V Čechách a na Moravě bylo 37 svatyně, zasvěcených Andělům Strážným, původem z různých dob, nejvíce však kaplí s počátku min. století. Nejznámějším a nejvyhledávanějším byl poutní kostelík v Sušici.

Také naši vystěhovalci v Americe založili osadu Anděla Strážce a postavili tam k jeho cti kostel.

Projděme letem svatyně tyto:

V arcidiecési pražské v Černém Kostelci (Kostelec nad Černými lesy) jest děkan-
ský kostel, staršího původu. Nynější stavba chrámu jest z let 1735—37. Hlavní oltář pořízen nákladem kněžny Marie Terezie Savojské se sousoším v nadživotní velikosti, představujícím Anděla Strážce, vedoucího

mladého chrámence svého jako poutníka. Podrobněji viz: Dr. A. Podlaha, Posvátná místa, I., 91).

Farní kostel jest ještě v Schönfichtu u Falknova (připomíná se již r. 1352) a kaple v Haselbeintu a Rudě u Nového Strašecí.

Ve Střešovicích byla kaple ve dvoře »Na Andělce«, ke cti sv. Andělů.

Ve Skrchlebech postavena pseudorománská kaple roku 1904 nákladem manželů Václava a Marie Čermákových.

V diecési královéhradecké jsou svatyně sv. Anděla Strážce: v Česticích u Častalovic kaple z roku 1883, v Dražkovicích ve farnosti Mikulovice u Chrudimě je kaple, v Ostružně u Kopidlna, v Říkově (okres Náchod) kaple z I. pol. XIX. stol., kaple v Tužímí ve farnosti Radim na Jičínsku. V Schützendorfu kaple.

Ve Vidochově (okres Nová Paka) farní kostel sv. Andělů Strážců. Již roku 1726 stála tu dřevěná kaple, farní kostel od r. 1854, nynější stavba z r. 1879. Oltářní obraz Andělů Strážných maloval J. Lhota.

Nejvíce svatyní zasvěcených Andělu Strážci jest v diecési českobudějovické, z nichž nejznámější je jako poutní na vrchu Stráži u Sušice. Dne 3. srpna 1933 bylo tomu

250 let, kdy po velikém přičinění vldp. P. Ladislava z Bíliny, býv. quardiána kláštera OO. kapucínů a slavného kazatele při děkanském chrámu Páně v Sušici, byla před tím dnem za souhlasu slavného tehdejšího magistrátu města a celé obce vystavěna a svrchu jmenovaného dne z veliké slávy a přítomnosti vzácných hostů a nepřehledných zástupů věřících zblízka i zdáli připutovaných od Jana Dlouhoveského, světícího biskupa pražského, slavnostně posvěcena všem Sušičanům i věřícím z daleka milá a vábná kaple Andělů Strážných nad Sušicí na vrchu »Stráži«. Podnět a peněžitý náklad ku postavení této kaple byl dán od zbožných a duchem šlechetných pamí ze Sušice, urozené pí Alžběty Meršků z Reifembergu, urozené pí Rosacinky z Karlspergu a Rosiny Polixeny Weisenregnerové z Vraczova. Zajímavé dějiny tohoto poutního místa napsal Kajetán Turek, ředitel měst. ústavů a musea v Sušici.

Kaple sv. Andělů Strážných mají dále obce a osady: Čepřovice (farnost Předslavice), Dub (farn. Ratib. Hory), Košťálov u Starého Města, Lhotice (farnost Hosín), Lipovice (farnost Vlachovo Březí), Radkovice (farn. Měčín), Vel. Ratmírov, Velká Rovná (farn. Hartvíkov), Petrovičky (farn. Němčice),

Svojnice (farn. Vítějovice), Topělec u Písku (kaple jest zasvěcena Andělu Strážnému a sv. Janu Nepomuckému), Vlkosovice (farn. Černovice) a Zvotoky ve farnosti Volenice. Známá šífe je také kaple Anděla Strážce na vršku porostlém lesem nad Volyní, opěvovaná básníkem Heydukem. V Protivíně zřízena kaple Anděla Stráž. v zámku.

V Hodějovicích postaven nový kostel »Královny andělů«; základní kámen položen 1938.

Nad Úsobí u Humpolce vystavěl úsobský Dan. Ant. Dvořák kapli k počtě Anděla Strážného počátkem XVIII. stol. (Zálesí V., 82). —

V diecési litoměřické jsou svatyňky: kaple v Bohumilicích (postavena roku 1887 nákladem obce za 1500 zl.), kaple v Ceradicích (farnost Radičeves), kaple v Dubí (farnost Přepěře), kaple ve dvoře v Jílovém (farnost Hodkovice), založena 5. X. 1683. Obraz oltářní pro ni maloval J. Fr. Marchetti z Říma a jest reprodukován v Soupisu památek, XXXII., 51. Dále kaple ve Vojnicích, farnost Koštice.

Na Moravě jsou svatyně Anděla Strážného v těchto městech a osadách: Brod Uherský. Roku 1763 vystavěl kapli sv. An-

dělů strážných*) měšťan Šimon Šuránský. (Kučera: Uher. Brod, 388). Diváky, v zámec-
kém sadě kaple s hrobkou hraběcí rodiny
Fribertovy.

Domamyslice (okres plumlovský), za
vesnicí kaplička.

Janovice (okres novojičínský), má kapli
uprostřed vesnice; vystavěna r. 1779 nákla-
dem rolníka Václava Kuchty. Roku 1912 pro
sešlost zbořena a na jiném místě r. 1919
občané postavili novou.

Kyselovice u Šternberka. Farní kostel
postavený v roce 1912.

Landštof (ve farnosti Podivín), kaple.

V Losinském zámku jest dvojitá kaple
z r. 1742; v přízemí spodní, s oltářem Panny
Marie, v I. poschodí horní, Anděla Strážce.

Malá Senice (farnost Hrubá Senice),
kaple v osadě.

Nivnice, farní kostel, připomínaný již
roku 1517. Jeho dějiny napsal Frant. Bártek
do dětského časopisu »Anděl Strážný«,
1931—2,238.

V nivnickém kostele sv. Anděla Strážce

*) Na Moravě často se setkáváme s pojmeno-
váním Anděla Strážce, jemuž přidávají jako u
nás světcům oslovení svatý.

chová se stříbrný, pozlacený kalich, pěkné zlatnické práce z 18. století pocházející, s tímto velmi zajímavým nápisem: CVLTV Latrlae pro eCCLesla CVstoDis AngeLI NIVnlzLI offert Ioannes zlsska aqVes de TroCznaV Deo VIVO et Vero sVb eXlaVo panls CheMate hIC praesentla. — Jak z nápisu toho vysvítá, daroval kalich ten nívnlickému kostelu sv. Anděla Strážce jakýsi Jan Žižka, rytíř z Trocnova. Jak zvláštním dojmem působí toto jméno na kalichu, darovaném katolickém chrámu. — A jistě, že všechny bude zajímati, kdo vlastně byl onen dárce kalicha, nosící jméno obávaného válečníka českého. Jistě, že všichni budou se ptáti, nebyl-li dárce ten potomkem husitského vojevůdce.

Okolo roku 1750 držel na Moravě zboží olešnické Jan Maxmilián Žižka, rytíř z Trocnova. Šlechtic tento pocházel z Prahy a sloužil za císaře Karla VI. v kyrysnickém pluku falc-neuburském. — Po odchodu z vojska vstoupil jako hospodářský rada do služeb knížete z Lichtenštejna v Břeclavi a koupil zmíněný již statek. Jak známo, Nivnice patřila Lichtenštejnům a tudíž onen dárce kalicha nemůže býti nikdo jiný, než tento Jan Maxmilian. On i jeho předkové psali se z Trocnova a měli i svůj erb, do stavu rytířské-

ho byl však povýšen teprve tento Žižka. Za své a svých předků zásluhy stal se roku 1735 rytířem svaté říše římské a roku 1747 udělila mu Marie Terezie rytířství v království českém a zemích přivtělených a téhož roku udělila mu i příslušenství ve stavu rytířském v království českém. Syn Jana Maxmiliána vstoupil do řádu sv. Františka a přijal jméno Candidus. U příležitosti první mše sv. svého syna věnoval Jan Maxmilián Žižka konventu uherskohradištského kláštera kasuli, dvě dalmatiky a pluviál bohaté práce v ceně 550 zl. rýn. Zřejmě, že tato rodina byla vřele oddána církvi římskokatolické. Druhý syn Jana Maxmiliána Josef Žižka, rytíř z Trocnova, vstoupil do vojska. Roku 1760 byl nejvyšším velitelem husarů Hadikovských, ležících posádkou v N. Vožici. Roku 1760 narodil se mu syn, který při křtu obdržel jméno František Štěpán, Ludvík. Zajímavé je, že kmotrem byl sám císař František I. Roku 1814 zemřel v Terezíně Václav Žižka z Trocnova, který mohl být druhým synem Josefa Žižky. Jím však rod tento vymřel.

Seznávše členy rodu tohoto klademe si otázku, byli-li Žižkové tito potomky husitského vojevůdce. Známý badatel v dějinách husitství dr. Hugo Toman zkoumal tuto otáz-

ku a došel k názoru, že příbuznost taková není věcí nemožnou.

Norovice (farnost Hobzí), kaple.

Polička (okres kojetský), obecní kaple.
Sinalov (farnost Lomnice), kaple.

Strážisko, farní kostel z roku 1859.

R. 1912 vystavěna nákladem Rajm. Pavlovského v Prostějově v Mánesově ul. a 1. září posvěcena kaple ke cti sv. Anděla Strážce. —

Na sv. Kopečku u Olomouce je kaple Anděla Strážce s obrazem na hlavním oltáři z r. 1738 od Pavla Tragera; ve výzdobě stěn několik pěkných obrazů s náměty andělského působení.

Vranová Lhota u Mohelnice, v malebném údolí západně od hradu Bouzova, má kostel zasvěcený sv. Andělům Strážným a sv. Kateřině. Roku 1712 dal tmavský farář P. Kar. Leop. Svoboda při kostele postavití novou kapli zasvěcenou And. Strážným. Od té doby tu konána pout, zvaná »Na sv. Andělky«. Kaple r. 1788 při přestavbě kostela zamikla a zůstal oltář sv. Andělů Strážných.

Veselí, farní kostel, připomínaný již r. 1373. — Zhoř (farnost Lomnice), kaple. — Zvěrkovice (farnost Hostín), kaple z r. 1902.

Při některých větších chrámech zřizovány kaple Anděla Strážného jako při farním

kostele ve Fulneku; v Moravské Ostravě při
famím kostele připomíná se kaple již roku
1650. Ve Zlaté Koruně na českém jihu měla
kaple Anděla Strážce v XVII. stol. své var-
hany. —

Kde neměli kapli, zřizovali v kostele
alespoň postranní oltáře, zasvěcené Andělu
Strážci, u kterého udržováno stálé světlo; i
jinak mu projevována důvěra. V kostele u
svatého Jindřicha v Praze, u dveří sakristie,
dal staroměstský lékárník Cajer (Zeyer) ko-
lem r. 1742 opravití oltář Anděla Strážce a
založil nadaci, aby o svátcích, v neděli a
v pondělí byla u něho rozžhánána lampa.
Mnohé mají cenné obrazy od českých malí-
řů, jako v Kostelci u Křížků, přičítaný Karlu
Škrétovi; obraz ten byl dříve ve zrušeném
Paulanském klášteře v Praze. (Jest reprodu-
kován v Soupise památek, XXVIII., obr. 92).
Loučná Hora u Smidar má postranní oltář
s obrazem od Nejedlého z r. 1885. Ve Rvá-
čově u Hlinska jest oltář, připomínaný roku
1770. V Uherském Hradišti, v kostele sv.
Františka Xav., jest postranní oltář s obra-
zem Anděla Strážného od žáků Raabových;
Tento oltář r. 1714 nadán zvláštními odpust-
ky. —

S obrazem od Ign. Raaba, malovaným
r. 1789, mají postranní oltář v Mistříně. Krás-

ný postranní oltář Andělů Strážných jest v basilice na Velehradě.

Ve farním kostele v Místku na postranním oltáři jest obraz od Ignáce Günthera z Opavy.

Oltář Anděla Strážného v Častohosticích měl nadaci 1000 zl. na slavnou mši sv. o svátku Anděla Strážného z roku 1746 od baronky Evy Kateřiny z Ostěchova. V Prostějově v děkanském kostele je oltář asi z r. 1818, v Ivamovicích z roku 1690. V Hrubé Senci na Hamé, kde kult Anděla Strážce zvláště kvetl, jest postranní oltář s obrazem od Josefa Piltze z r. 1794. Na Sv. Kopečku u Olomouce jest postranní oltář z roku 1738, s obrazem Pavla Troghera; kolem krásné fresky, znázorňující ochranu věrných Kristových, od Andělů Strážných.

Postranní oltář z roku 1713 sv. Antonína v děkanském kostele v Něm. Brodě, místo tabernakula má menší obrázek Anděla Strážného od malíře Škréty; byl původně majetkem hraběnky Frant. Slavatové, která jej chovala ve velké úctě; od ní jej pro kostel získal děkan Seidl. Zříme tu plavovlasou dívku, jež má ručky složeny křížem na prsou a očka vzhůru obrácena; nad ní stojí nachýlen anděl, máje levou ruku položenou na levém rameni děvčátka zatím co

mu pravou rukou ukazuje něžně vzhůru. (Zprávy měst. musea v Nemeckém Brodě z r. 1917, 41).

Také hodně zvonů bylo spjato s úctou Andělů Strážců, zvláště menší zvony opatřovány reliefem »Strážníčka« a pojmenovány »Andělíčkem«. V Jablonci (okres Krumlov) byl relief Anděla Strážce mezi mraky, také na zvonu z r. 1773, kterým se vyzvánělo proti mračnům, kromě reliefů sv. Jana a Pavla.

I na různých menších předmětech se setkáváme s obrazem Anděla Strážce, jako na barokovém kalichu kostela sv. Ignáce v Jičíně je pěkný medailon. Jáchymov má na starých pečetidlech vryt obraz anděla.

Anděl Strážný vyobrazuje se i s některými světci. Tak ženich sv. Cecilie Valerianus bývá zobrazován se Strážným Andělem jako ochráncem cudnosti. — Svátá Františka Římská nejednou se maluje s doprovodem Anděla Strážce oděného v šat diakona. Sv. Vendelínu podle legendy Anděl Strážce pásl a zázračným způsobem rychle domů dopravil ovce, za sv. Isidora orál na poli, když tento dlel v chrámu na mši svaté.

VIII.

Literatura o Andělu Strážném.

Spisků o Andělu Strážném vydáno u nás hojný počet. K nejstarším patří barokový spis »Knížka pobožná o sv. andělech«, v níž se vysvětluje, co jsou svatí andělé, jak jsou na lidi laskavi, jak mnohá dobrodiní lidem činí a jak mají být od lidí váženi a ctěni«, od kněze Valent. Bernarda Jestřabského, vytištěna v Olomouci u Jana Jos. Kyliána r. 1699 s pěknou rytinou Anděla Strážného, který vede chlapce k oltáři. Autor věnuje nejvíce pozornosti Andělu Strážnému a tvrdí tu, že i »království, země, města, městečka i vesnice, chrámy, oltáře, domy a paláce mají své anděly«, a dovozuje příklady z Bollandistů a spisů jezuitských i misionářských.

Velmi mnoho článků a úvah bylo českým jazykem napsáno o Andělu Strážném a vyšly tiskem některé překlady vzácných autorů cizích. Upozorňuji jen na nejvýznačnější, jako jest »Spisek o andělech« od sv. Aloise z Gonzagy, vydaný v čes. překladu r. 1891 Benediktinskou tiskárnou v Brně. Chardonovo dílo »Vzpomínky Anděla Strážce«, jehož český překlad vyšel r. 1931 v edici Smíru v Přerově (Šifava 7), jako milá

knížečka. Je to skvost náboženské literatury. Předně připomíná důrazně útěchyplnou nauku o andělech strážných a takové potěšitelné nauky je třeba dnes nejvíce hlásati nejen dětem, ale i všemu tak rozervanému a zoufalému lidstvu. Chardonova kniha poučuje milým způsobem — jako ušlechtilý román — o významu a povinnostech křesťanského života v nejrozmanitějších případech, od narození až do hrobu. Možno říci, že tato knížka je důkladný katechismus, složený z výroků z Písma sv. a z nejlepších církevních spisů v rouše krásné povídky. Každá kapitola obsahuje hojně poučení a povznáší k nebi.

Dále byla vydána modlitební příručka ke cti svatých andělů strážných, promluvy P. Frant. Žáka T. J., Mellovo drama *Anděl Strážný* přeložil Fr. Střížovský a vydala r. 1937 Družina literární a umělecká.

O časopise dětském *»Anděl Strážný«* pro mládež, vydávaném za redakce Em. Mašáka v Brně, byla zmínka již výše.

Mnohokrát byl námět *»Anděl Strážce«* pro mládež zpracován beletristicky. Máne vzpomínám alespoň povídky takové od kněze Boh. Fr. Hakla, jehož jiný spis (o sv. Cyrilu a Metoději) pro dívky byl ze školních

knihoven za Rakouska vyloučen pro příliš
vlastenecký směr.

Současně s prvním vydáním této knížeč-
ky vyšla r. 1939 pietní knížečka mladičké
spisovatelky (záhy ale tragicky zahynuvší)
Jany M. Velíškové: »Anděl Strážce bdí«.

Název	<i>O účtě Anděla Strážného</i>
Sebral	<i>Antonín Šorm, z vděku k svému Anděli Str.</i>
Vydání I.	<i>V Praze, 1939, nákladem autora</i>
Vydání II. (rozšířené)	<i>V Sušici, nákladem Jana Mottla</i>
Vytiskl	<i>Josef Procházka v Sušici</i>
Léta Páně	<i>V srpnu 1945.</i>